

EU; Komission ehdotukset neuvoston päätöksiksi Euroopan unionin sekä Islannin, Norjan ja Liechtensteinin välillä ETA:n rahoitusjärjestelmästä neuvoteltujen sopimusten allekirjoittamisesta ja väliaikaisesta soveltamisesta sekä tekemisestä

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Eduskunnalle tiedotetaan tällä E-jatkokirjeellä komission antamista ehdotuksista allekirjoittaa ja soveltaa väliaikaisesti unionin puolesta sekä tehdä Euroopan unionin sekä Islannin, Norjan ja Liechtensteinin välillä neuvotellut sopimukset Euroopan talousalueeseen (ETA) kuuluvien EFTA-valtioiden rahoitusosuuksista Euroopan talousalueen taloudellisen ja sosiaalisen yhteenkuuluvuuden edistämiseksi.

Neuvosto antoi komissiolle 20.5.2021 valtuutuksen aloittaa neuvottelut rahoitusosuuksista vuonna 2021 alkavalla rahoituskaudella. Neuvottelut käynnistyivät 16.6.2022 ja sopimusasiakirjat parafoitiin 30.11.2023. Komissio on esitellyt sopimusluonnokset ja niitä koskevat ehdotukset neuvoston päätöksiksi EFTA/ETA-työryhmälle. Jatkokäsittelyn aikataulu, ml. lopullinen hyväksyntä ja sopimusten allekirjoitus, ei ole vielä tiedossa.

Suomen kanta

Sopimusluonnokset ovat Suomen hyväksyttävissä.

Suomi voi hyväksyä päätösehdotukset sopimusten allekirjoittamisesta ja väliaikaisesta soveltamisesta sekä sopimusten tekemisestä.

Pääasiallinen sisältö

Sopimus Euroopan talousalueesta (jäljempänä ETA-sopimus) antaa Norjalle, Islannille ja Liechtensteinille mahdollisuuden osallistua Euroopan unionin sisämarkkinoille. EFTA-maat ovat ETA-sopimuksen voimaantulosta eli vuodesta 1994 lähtien antaneet osaltaan rahoitusta ETA-alueen taloudellisten ja sosiaalisten erojen vähentämiseen ETA-sopimuksen artiklojen 115 ja 116 mukaisesti. Lisäksi rahoituksella pyritään vahvistamaan em. EFTA-maiden suhteita jäljempänä mainittaviin edunsaajamaihin. EFTA-maiden rahoituksesta on aiemmin sovittu seitsenvuotiskausiksi, joista viimeisin kattaa ajanjakson 2014-2021. Komissio on neuvotellut seuraavasta rahoituskaudesta Norjan, Islannin ja Liechtensteinin kanssa kesäkuusta 2022 lähtien ja 30.11.2023 pääneuvottelijat kykenivät sopimaan seuraavasta rahoituskaudesta. Uudet rahoitusjärjestelmät pyritään saamaan käyttöön mahdollisimman pian. Samanaikaisesti, mutta erillään rahoitusjärjestelmästä käytävistä neuvotteluista, tehtiin EU:n ja Islannin sekä EU:n ja Norjan välisten kalakauppaa koskevien pöytäkirjojen tarkistus.

Vuosien 2021-2028 osalta Euroopan talousalueeseen kuuluvien EFTA-maiden maksuosuus on kokonaisuudessaan vajaat 3,3 miljardia euroa. Osa tästä maksetaan monenvälisen ETA:n rahoitusmekanismin kautta (1805 miljoonaa euroa) ja osa kahdenvälisen Norjan rahoitusjärjestelmän kautta (1463 miljoonaa euroa).

ETA-rahoitusmekanismin, jota rahoittavat Norja, Islanti ja Liechtenstein yhdessä, osuus rahoituskauden 2021-2028 rahoituksesta on yhteensä 1805 miljoonaa euroa, vuosittain siis 257,86 miljoonaa euroa. Maakohtainen rahoitus kohdistetaan seuraaville temaattisille prioriteeteille:

- a) Euroopan vihreä siirtymä
- b) Demokratia, oikeusvaltio, ihmisoikeudet
- c) Yhteiskunnallinen osallistuminen (inclusion) ja resilienssi

ETA-rahoitusmekanismin maakohtainen rahoitus jakautuu edunsaajamaille rahoituskaudella seuraavasti (miljoonaa euroa): Bulgaria n. 132,8; Kreikka 159,3; Kroatia 68; Kypros 9; Latvia 56; Liettua 60,3; Malta 5,7; Portugali 126,3; Puola 472,6; Romania 304,6; Slovakia 66,8; Slovenia 25,6; Tšekki 115,2; Unkari 129,9 ja Viro 36,8. ETA-rahoitusmekanismissa on myös kaksi rahastoa: kansalaisyhteiskunnan rahasto (johon varataan 10% kokonaisrahoituksesta) ja rahasto kapasiteetin rakentamiseen ja yhteistyöhön kansainvälisten organisaatioiden ja instituutioiden kanssa (2% kokonaisrahoituksesta). Rahastot tukevat rahoitusmekanismin tavoitteiden ja temaattisten prioriteettien saavuttamista.

Rahoitusmekanismeja rahoittavat EFTA-maat laativat kunkin edunsaajamaan kanssa yhteistyöpöytäkirjan (MoU), johon perustuen ne esittävät tukihakemukset EFTA-maille. Edunsaajamaat vastaavat tuettujen projektien implementoinnista ja valvontamekanismin perustamisesta. EFTA-maat raportoivat rahoitusmekanismin toiminnasta.

EFTA-maiden yhteisen rahoitusmekanismin ohella Norja maksaa tukea lisäksi kahdenvälisen rahoitusjärjestelyn kautta. Sen suuruus on rahoituskaudella 2021-2028 yhteensä 1463 miljoonaa euroa, vuosittain siis 209 miljoonaa euroa. Norjan rahoitusmekanismista tukea maksetaan samoille prioriteettisektoreille kuin yhteisestäkin mekanismista. Maakohtainen rahoitus jakautuu edunsaajamaille Norjan rahoitusmekanismista koko rahoituskaudella seuraavasti (miljoonaa euroa): Bulgaria n. 127,2; Kroatia 65,1; Kypros 8,6; Latvia 53,5; Liettua 57,6; Malta 5,5; Puola 452,3; Romania 291,6; Slovakia 63,9; Slovenia 24,4; Tšekki 110; Unkari 124,3 ja Viro 35,1. Norja-mekanismin rahoitusta hallinnoidaan vastaavasti kuin EFTA-maiden yhteistäkin rahoitusmekanismia.

Edellisellä rahoituskaudella 2014-2021 vastaava ETA-alueeseen kuuluvien EFTA-maiden maksama koheesiorahoitus oli yhteensä noin 2801 miljoonaa euroa. Rahoituskaudella 2014-2021 EFTA:n ja Norjan rahoitusjärjestelmistä maksettiin tukea yhteensä 15:lle Itä- ja Etelä-Euroopan EU-jäsenmaalle, joita olivat Bulgaria, Kreikka, Kroatia, Kypros, Latvia, Liettua, Malta, Portugali, Puola, Romania, Slovakia, Slovenia, Tšekki, Unkari ja Viro.

Kokemukset EFTA-maiden (Norja, Islanti, Liechtenstein) ja erikseen Norjan rahoituksesta ovat olleet hyviä. Rahoitus on parantanut sosiaalista ja taloudellista yhteenkuuluvuutta ETA-alueella ja täydentänyt hyvin EU:n koheesipolitiikkaa. EFTA-maille rahoitus on antanut mahdollisuuden osoittaa niiden tukevan eurooppalaista solidaarisuutta. Monessa tapauksessa rahoitus on myös tukenut paitsi sosiaalisten ja taloudellisten erojen lieventämisen tavoitetta, myös laajemmin EU:n yhteisiä tavoitteita.

Sopimusten allekirjoittamista ja väliaikaista soveltamista koskevan päätösehdotuksen mukaan neuvottelijan ilmoittama henkilö valtuutetaan allekirjoittamaan sopimukset. Päätösehdotuksen mukaan sopimuksia olisi tarkoitus soveltaa väliaikaisesti ennen niiden voimaantuloa sen jälkeen, kun tätä koskevat ilmoitukset on talletettu. Sopimusten tekemistä koskevalla päätösehdotuksella sopimukset hyväksyttäisiin EU:n puolesta. Päätösehdotuksen mukaan neuvoston puheenjohtaja nimeäisi henkilön, jolla on oikeus tallettaa hyväksymisasiakirjat Euroopan unionin puolesta.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

Komissio ehdottaa, että sopimusten allekirjoittamista ja väliaikaista soveltamista sekä sopimusten tekemistä koskevien neuvoston päätösten aineellisena oikeusperustana käytettäisiin Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 175 artiklan 3 kohtaa yhdessä SEUT 207 artiklan kanssa.

Menettelyllisenä oikeusperustana käytetään allekirjoitusta ja väliaikaista soveltamista koskevassa päätöksessä SEUT 218 artiklan 5 kohtaa ja sopimusten tekemistä koskevassa päätöksessä SEUT 218 artiklan 6 (a) kohtaa.

Käsittely Euroopan parlamentissa

Neuvoston päätös sopimusten allekirjoittamisesta ja väliaikaisesta soveltamisesta ei edellytä Euroopan parlamentin kuulemistä tai hyväksyntää. Neuvoston päätös sopimusten tekemisestä edellyttää kuitenkin parlamentin hyväksyntää SEUT 218 artiklan 6(a) kohdan mukaan.

Kansallinen valmistelu

Sopimusten sisältö on käsitelty ulkosuhdejaostossa kirjallisessa menettelyssä 3.-8.1.2024 ja koordinoitu mm. neuvoston EFTA/ETA-työryhmäkäsittelyn yhteydessä vastuuviranomaisten kanssa. E-jatkokirjettä on käsitelty ulkosuhdejaoston kirjallisessa menettelyssä 21.–25.3.2024.

Eduskuntakäsittely

Komissiolle annetusta valtuutuksesta neuvottelujen aloittamiseen on annettu eduskunnalle selvitys 8.3.2021 päivätyllä E-kirjeellä 20/2021 vp. Ulkoasiainvaliokunta katsoi, ettei asian johdosta ollut tarpeen ryhtyä toimenpiteisiin.

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan toimivalta

Sopimukset eivät sisällä jäsenvaltioiden toimivaltaan kuuluvia määräyksiä, ja näin ollen tarkoituksena on tehdä ne unionisopimuksina.

Taloudelliset vaikutukset

Ei budjettivaikutuksia kansallisesti Suomessa tai EU-budjettiin. Kyse on eräiden EFTA-maiden maksamasta koheesiorahoituksesta eräille EU-maille ETA-sopimuksen nojalla, ks. tarkemmin asian pääasiallinen sisältö.

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät

-

Asiakirjat

COM(2024) 96 final, COM(2024) 97 final

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Ulkoministeriö/EUR-30/Ismo Kolehmainen, ismo.kolehmainen@gov.fi, puh. 0295 350379

Ulkoministeriö/OIK-20/Elina Tölö, elina.tolo@gov.fi

Ulkoministeriö/EUE/Fanny Nummi, fanny.nummi@gov.fi

Ulkoministeriö/EUR-30/Alexi Vakkuri, aleksi.vakkuri@gov.fi